

ינואר - מרץ 2017 ■ מס' 120 שנה 26

שעה קלה על כלכלה

נושאון - ביטאון איל"ת - אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

עורך: יורם לוביאניקר עורך משנה: לורנס פישר

עורך גרפי: הדי אור הגהה: צילה גלילי ורן ברש

דוא"ל: noson.ed@gmail.com

בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506

Nos'on ISSN 0792-6448

תוכן העניינים:

	דבר העורך	עמ' 2
גל שפרון	הבנק הציוני הראשון	עמ' 3
משה רימר	להכביד את נטל המיסים	עמ' 7
מנחם לדור	המסחר באינטרנט	עמ' 13
יוסי חרש	חומרי בניה לאורך ההיסטוריה	עמ' 17
יורם לוביאניקר	סיכום תערוכת ירושלים 2016	עמ' 23
יורם לוביאניקר	סיפורי מעטפות	עמ' 27
	הגדרה קולעת בול	עמ' 30
	הכה את המומחה	עמ' 31
	חידה בולאית	עמ' 32

ועד האגודה והפעילים:

יו"ר - יצחק ברק (השחר 34, ראשון לציון 75261, 054-5314568)
סגן יו"ר - מנחם לדור (ת.ד. 340, הר אדר 90836, 054-4825007)
מזכיר - יורם לוביאניקר (בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506, 054-5402723)
גזבר - שלמה וורגן (ת.ד. 2561, ראשון לציון 75124, 054-6855951)
חבר ועד - ד"ר יהושע מגר (מעלה גיא אוני 228, ראש פינה 12000, 052-8802725)
חבר ועד - לורנס פישר (054-7799297)
ועדת ביקורת - יוחנן מי-רז (יו"ר), אריה לביא, פאולו דואק.
עורכי נושאון - יורם לוביאניקר, לורנס פישר

שירותים לחברים: נושאון - ארבע פעמים בשנה, נושאונט - ארבע פעמים בשנה, נושאונצ'יק - 12 פעמים בשנה, מכירות פומביות, שירותי ספריה תימאטית, מפגשים, סמינרים והרצאות, צוות מומחים, "שבל" (ביטאון התאחדות בולאי ישראל).

דמי חבר (2017): מבוגר - 160 ₪, נוער - 80 ₪.

תאריך אחרון למשלוח חומר לחוברת הבאה: 15.3.2017

דבר העורך

שלום רב,

נושאון עוסק הפעם בענייני כלכלה. המאמר של **גל שפרון** מציג את עולמו האספני באמצעות סיפורו של בנק לאומי. המאמר של **משה רימר** עוסק בתשלומי מיסים, או ליתר דיוק- באנשים העומדים מאחורי הטלת המיסים. עידן המידע, אשר אנו

מצויים בו, שינה את צורת המסחר לבלי הכר, ועל כך במאמרו של **מנחם לדור**. המאמר של **יוסי חרש** מוקדש לאחד מענפי הכלכלה החשובים ביותר – ענף הבנייה, ולשינויים שחלו לאורך ההיסטוריה בחומרים המשמשים לבנייה. כן תמצאו בגליון סיכום של תערוכת הבולים ירושלים 2016 ואת המדורים הרגילים.

ואם כבר עסקינן בנושאים כלכליים, הרי שלא ניתן שלא להזכיר את נושא תשלום דמי החבר באגודה. חוברת זו הינה הראשונה לשנת 2017, ועל כן הנכם מתבקשים לשלם את דמי החבר לשנה החדשה. מספר חברים טרם שילמו את דמי החבר לשנת 2016, ומן הראוי שייעשו זאת באופן מיידי. דמי החבר השנה עומדים על 160 ₪, וניתן לשלמם בדרכים הבאות:

1. **העברה בנקאית:** בנק הדואר (בנק 09), סניף 001, חשבון מספר 7315171. בפרטי ההעברה יש לציין את שם המעביר ואת השנה עבורה מתבצע התשלום.

2. **משלוח המחאה בדואר:** יש למלא צ'ק על סך 160 ₪ לפקודת איל"ת, ולשלוח לגזבר האגודה – שלמה וורגן (ת.ד. 2561, ראשון לציון 75124).

קריאה מהנה!
יורם ולורנס

בקרו בנושאון - "למה לי פוליטיקה עכשיו"

החוברת תוקדש לממשל וגופי ממשל, סכסוכים ושיתופי פעולה בין מדינות וכו'. אם ברצונכם לפרסם מאמר או ידיעה בחוברת זו פנו אל עורכי נושאון בהקדם האפשרי בדואר אלקטרוני noson.ed@gmail.com. ניתן גם לכתוב לנו או בדואר רגיל (בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506).

הבנק הציוני הראשון גל שפרון

התחלתי להתעניין בסיפורם של הבנקים בישראל עוד בהיותי ילד קטן בירושלים. אבא שלי למד כלכלה באוניברסיטה העברית ובמקביל עבד בבנק ישראל. לאחר סיום הדוקטורט שלו בארצות הברית הוא הפך לכלכלן הראשי של בנק לאומי. בזכות רקע זה הבנתי כבר בגיל צעיר את חשיבות הבנקים בכלכלה המודרנית. כאספן בולים אימצתי תחום זה, ואני אוסף מעטפות שנשלחו לבנקים שונים בארץ.

סיפורה של מערכת הבנקאות בארץ ישראל מהווה חלק מסיפור התקומה של העם היהודי בארצו. בנקים היו מעורבים בקניית אדמות, הקמת מפעלי תעשייה ובניה ויישוב הארץ בשנים שקדמו להקמת המדינה. לאחר מכן הפכה מערכת הבנקים את ישראל לשוק מגוון, שבו הכלכלה ממשיכה להתפתח ולצמוח.

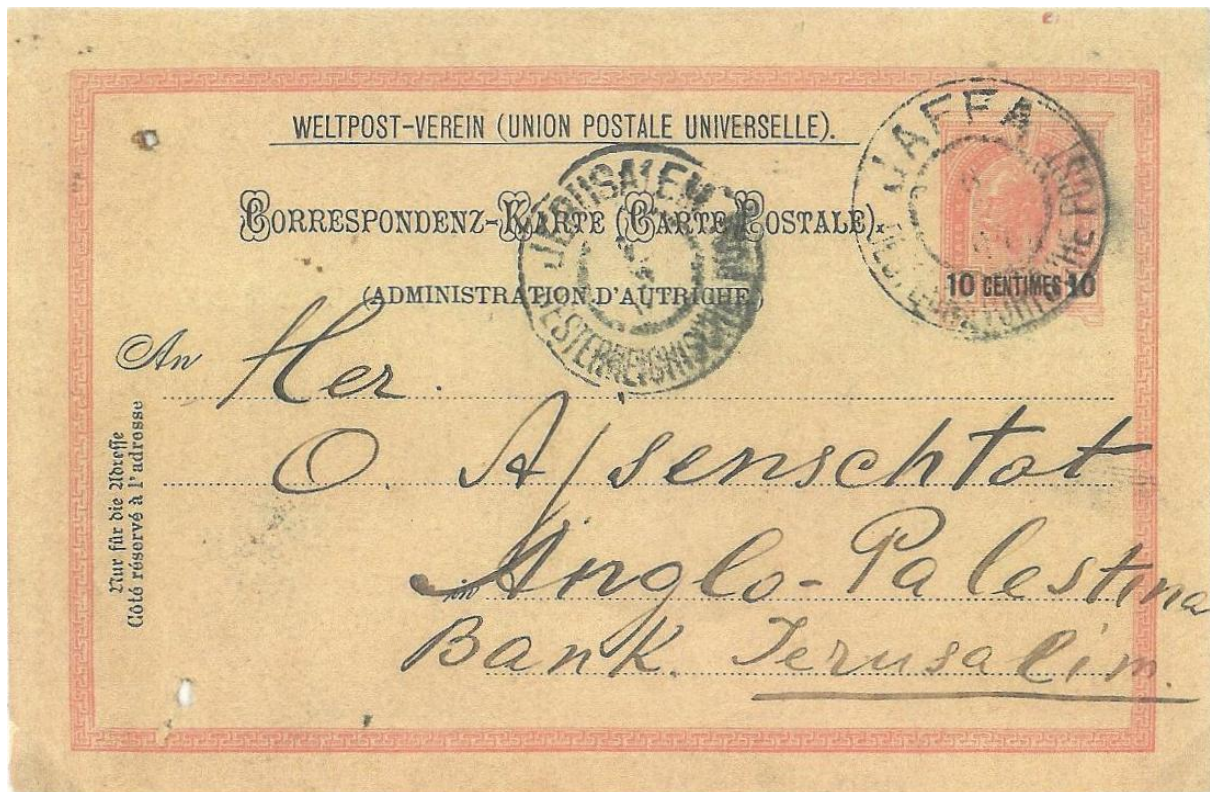

מעטפה שנשלחה ב-5 בפברואר 1924 בדואר רשום מחברת אנגליה-פלשתינה מצפת לאוצר התיישבות היהודים בלונדון. המכתב מבויל בערך של 33 מיל עם בולים של חיל המשלוח המצרי עם הדפס רכב לונדון 2 בשלוש שפות.

הרעיון המנחה של האוסף שלי הוא לספר כיצד מדינה קטנה שלה אויבים רבים הפכה למעצמה כלכלית באמצעות הבנקים שלה. אני יודע שבכללי השיפוט הקיימים החומר באוסף שלי אינו מקובל בתצוגה תחרותית, אולם עובדה זו אינה מפחיתה מהנאת

האיסוף שלי וממדת העניין באוסף. להדגמת הדברים אתמקד במאמר זה בבנק הותיק בארץ – בנק לאומי לישראל.

מייסד התנועה הציונית, הד"ר **בנימין זאב הרצל**, הדגיש את הצורך ליצור מערכת עסקית לעזור לתנועה הציונית בבניית ארץ ישראל. בשנת 1899 יזם הרצל את הקמתה של אוצר התיישבות היהודים, חברה שגייסה הון מיהודי העולם על מנת לסייע לבניית תשתיות תחבורה, חקלאות ותעשייה בארץ. בשנת 1902 החליטה אוצר התיישבות היהודים להקים חברת בת בשם אנגלו פלשתינה, כדי שתשמש כמוסד פיננסי, כלומר – בנק. בשנת 1931 שינתה חברת הבת את שמה לבנק אנגלו פלשתינה, ובשנת 1951 הפכה לבנק לאומי לישראל.

גלויה שנשלחה ב-1904 מיפו לבנק אנגלו פלשתינה בירושלים באמצעות הדואר האוסטרי ביפו. דבר בולים עם בול מודפס של הקיסר פרנץ יוזף והדפס רכב של עשרה סנטימים.

מנהלה הראשון של חברת אנגלו פלשתינה (או בראשי התיבות המפורסמים - אפ"ק) היה **זלמן דוד ליבונטין**. ליבונטין הנהיג מדיניות שאיזנה בין הרצון לסייע למפעלים יהודים – ציונים לבין הצורך לפעול בצורה זהירה כלכלית, כדי שאנשים לא יחששו להפקיד את כספם בבנק. הסניף הראשון של הבנק נפתח בשנת 1903 ביפו, שהייתה אז עיר הנמל הראשית של הארץ ומרכז חיי הכלכלה של מושבות העליה הראשונה. בשנת 1904 נפתח גם סניף בירושלים, יותר ממניעים לאומיים מאשר כלכליים. הגלויה הנראית לעיל נשלחה לסניף הבנק בירושלים בשנה הראשונה לקיומו.

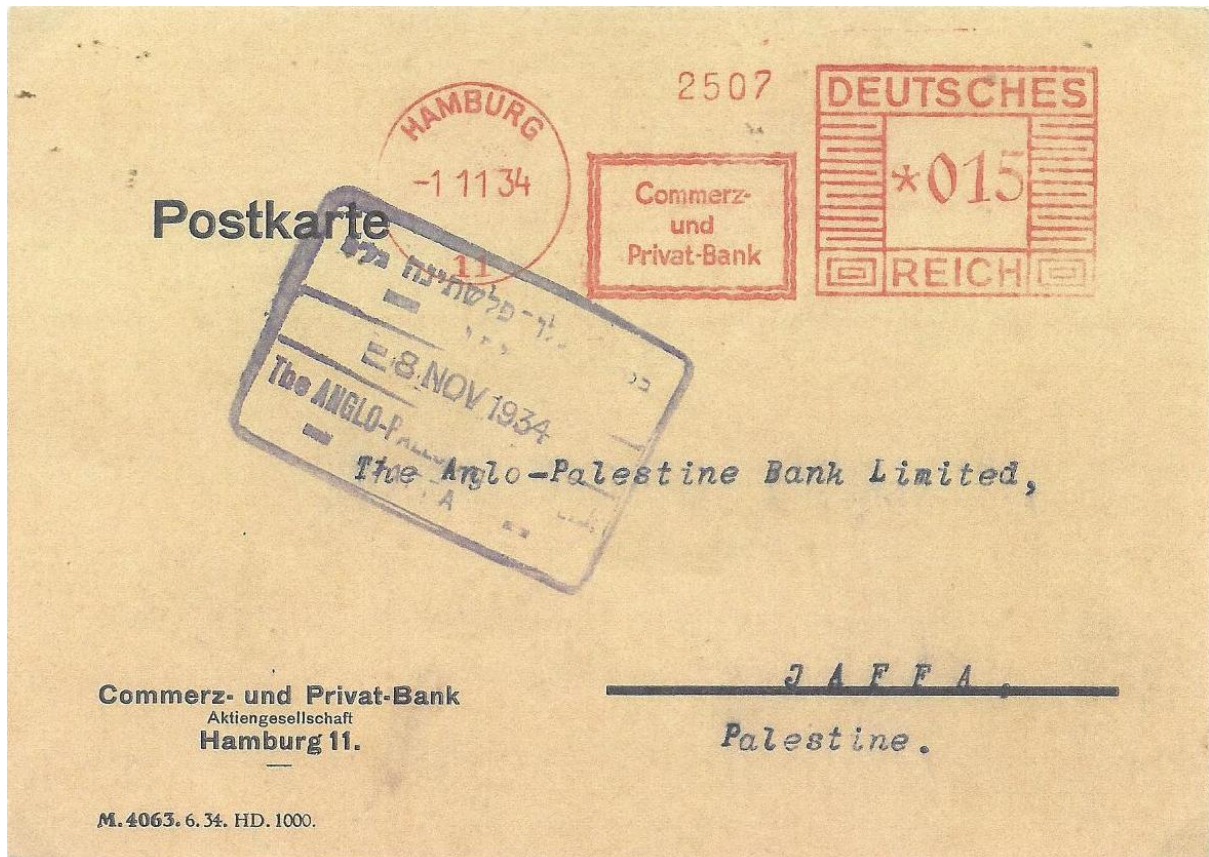
כאמור, הסניף הראשי של הבנק היה ביפו. האוסף שלי כולל מספר מכתבים שנשלחו מסניף זה ואליו בשנים הראשונות לקיומו של הבנק. הפריט המוקדם ביותר הוא גלויה שנשלחה על ידי בנק סלוניקי באיסטנבול ב-20 בפברואר 1905 באמצעות הדואר

האוסטרי (בול עם הדפס רכב של 20 פארא). בצידה האחורי של הגלויה יש חותמת הגעה של יפו מה-27 בפברואר. הגלויה הינה קבלה על תשלום כסף, והיא מעידה על הפעילות הכלכלית הרבה בין איסטנבול ליפו בשנות השלטון העותמאני.

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה נאלץ ליבונטין לעזוב את הארץ, מאחר והיה נתין של רוסיה – אויבתה של תורכיה. ניהול הבנק עבר לידי של **אליעזר הופיין**, שהיה אזרח של הולנד הנייטרלית, והוא התמקד בשמירה על נכסי הבנק. המושל התורכי של הארץ, **ג'מאל פאשה**, הורה לפרק את הבנק בתוך 14 יום. הופיין הצליח לרתום לעזרתו קצינים גרמנים ול"מסמס" את החלטת הפירוק, וכך מייד עם הכיבוש הבריטי פתח הבנק את שערי מחדש. המכתב הנראה בתחתית העמוד הקודם נשלח על ידי סניף הבנק ביפו ב-11 ביולי 1918, כשמונה חודשים לאחר כיבוש העיר. המכתב נשלח על ידי הדואר הצבאי הבריטי (SZ 45), עבר צנזורה, והגיע ליעדו (הבנק הלאומי של מצרים בקאהיר) כעבור יומיים.

גלויה שנשלחה מהבנק למסחר והבנק הפרטי בהמבורג ב-1 בנובמבר 1934 לבנק אנגלו פלשתינה ביפו והגיעה אליו ב-8 בחודש. חותמת ביול בערך של 15 פפניג. הגלויה היא קבלה על העברה של 919 מרק.

בול מנדטורי עם ראשי תיבות מנוקבים APC של בנק אנגלו פלשתינה.

בשנות המנדט הבריטי המשיך הבנק לגדול ולשרת את תושבי הארץ ואת התנועה הציונית. לאחר עליית הנאצים לשלטון בגרמניה נחתם הסכם ההעברה בין השלטונות הגרמנים לבין הסוכנות היהודית. ההסכם איפשר למי מיהודי גרמניה אשר רצה לעלות ארצה למכור את רכושו, ובכלל זה נכסי דלא נידי, לפני שזה יופקע על ידי השלטונות. על פי ההסכם הועברו כספי המכירה לארץ לחשבונות שהתנהלו בבנק אנגלו פלשתינה, וזאת בזכות המוניטין שיצא לבנק ובזכות קשריו הענפים עם מוסדות פינאנסיים בעולם כולו ובגרמניה בפרט. שלטונות המנדט,

אשר הבינו כי עולים בעלי הון יתרמו לפיתוח הארץ, איפשרו את קליטתם מבלי לגרוע את מספרם ממכסת הסרטיפיקטים. בזכות הסכם ההעברה עלו ארצה כ-50,000 מיהודי גרמניה אשר ניצלו בכך מציפורני הנאצים.

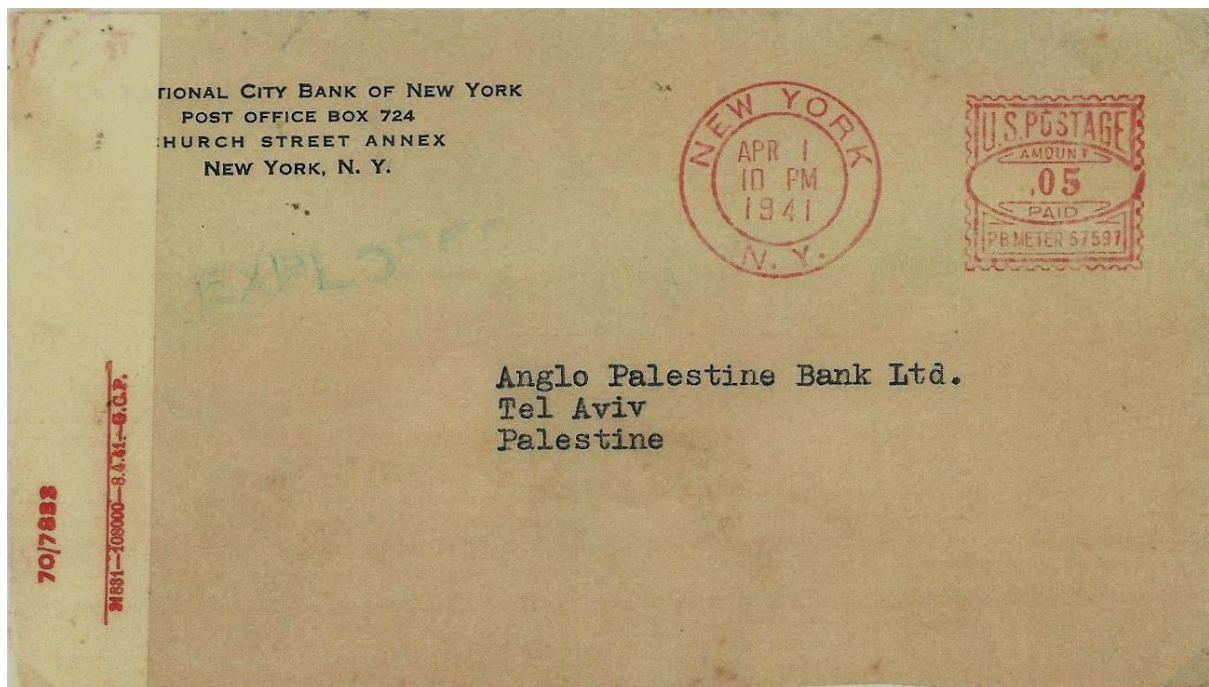

באופן טבעי התקיימו בתקופת המנדט קשרי המסחר ענפים עם כל רחבי האימפריה הבריטית, כפי שמעידות מעטפות רבות הכלולות באוסף שלי. המכתב למעלה נשלח על ידי הסניף של הבנק המלכותי של הודו בעיר קולומבו אשר בציילון, הקרויה היום סרי לנקה. המכתב נשלח במאי 1941, כלומר בזמן מלחמת העולם, ולכן נפתח על ידי הצנזורה, כפי שמעיד פס ההדבקה בצד שמאל.

חלק מהמכתבים באוסף שלי מעידים על קשרי מסחר שהתקיימו בימי המנדט, אך היום נראים דימוניים לחלוטין. כך, למשל, ברשותי מכתב מהתכתבות בין בנק אנגלו פלשתינה לבנק האימפריאלי של איראן. המכתב הנראה בתחתית העמוד הקודם נשלח ב-14 בנובמבר 1939 מהסניף הירושלמי של אפ"ק לבנק הלאומי של מצרים באלכסנדריה. המכתב מבויל בבולים מנדטורים בערך נקוב של 15 מיל, ונושא חותמת תעמולה של תפוזי יפו. המכתב הגיע לקהיר ב-18 לחודש, עבר שם ביקורת של הצנזורה, והועבר ליעדו למחרת.

כמובן שגם מקומה של ארצות הברית לא נפקד ממפת ההתכתבויות של אפ"ק, הן בשל חשיבותה הרבה של מדינה זו בכלכלה העולמית והן בשל הקהילה היהודית הגדולה שבה. הנה מכתב שנשלח מבנק בניו יורק לבנק אנגלו פלשתינה בתל אביב באפריל 1941. המכתב בויל באמצעות חותמת ביול בערך של חמישה סנט – התעריף למשלוח דואר אקספרס דאז (כיתוב בכתב יד בכחול בצד שמאל מתחת לשם השולח).

כאמור, לאחר קום המדינה שינה בנק אנגלו פלשתינה את שמו, והוא מוכר כיום בשם בנק לאומי לישראל. סיפורו של הבנק בתקופה זו מהווה אף הוא חלק מהאוסף שלי, אך מפאת קוצר היריעה הוא אינו נכלל במאמר זה.

אני מקווה כי הצלחתי במאמר זה להציג בפני הקוראים את עולם האספנות שלי. בתקופת הישוב פעלו בארץ בנקים למכביר, והאוסף שלי מאפשר להתחקות אחר פעילותם, על ידי איסוף ומחקר של התכתבויות מסחריות מהם ואליהם.

לתגובות ניתן לפנות אל גל שפרון בכתובת gshifron@gmail.com

להכביד את עול המיסים

משה רימר

לשאת בעול

במסגרת האוסף החדש שלי, העוסק בפריטים אותם סוחר האדם על גופו, בחרתי להתמקד לא רק בפריטים פיזיים אלא גם במשאות לא מוחשיים. בנוסף לחפצים השימושיים והקישוטיים שטורח האדם לטלטל עמו ממקום למקום, הוא נאלץ לשאת גם בעול הפרנסה, בנטל הזיכרונות ובמשקל הדאגות המכבידות עליו.

בול המשמש
הן כבול דואר
והן כבול הכנסה

בין שלל המשאות המעיקים על נפשו של האדם שמור מקום של כבוד (מפוקפק) לעול המיסים, אותו דואגים גורמי הממשל השונים להעמיס על כתפיו של האזרח. מובן שגם באוסף שלי לא יכולתי לחמוק מעיסוק בנושא המסים, והשאלה היחידה שעמדה בפני הייתה כיצד לייצג את הנושא הזה באמצעות פריטים בולאיים.

מה רע בבולי הכנסה?

על פי כללי התצוגה אין לשלב בול הכנסה בתצוגה של אוסף תימאטי, אולם זה לא ממש תירוץ המונע את השימוש בסוג זה של פריטים. קיימים בולים רבים עליהם מצוין כי הם נועדו לשימוש הן לצורך דואר והן כבולי הכנסה, ואותם ניתן לשלב בתצוגה. בנוסף, במהלך השנים ידועים מקרים רבים בהם נוצלה מערכת הדואר כאמצעי לגביית מיסים והיטלים שונים מן הציבור, ואין כל קושי לאתר מעטפות עליהן דבוקים, בנוסף לבולי הדואר, גם בולים שונים המעידים על גביית מיסים.

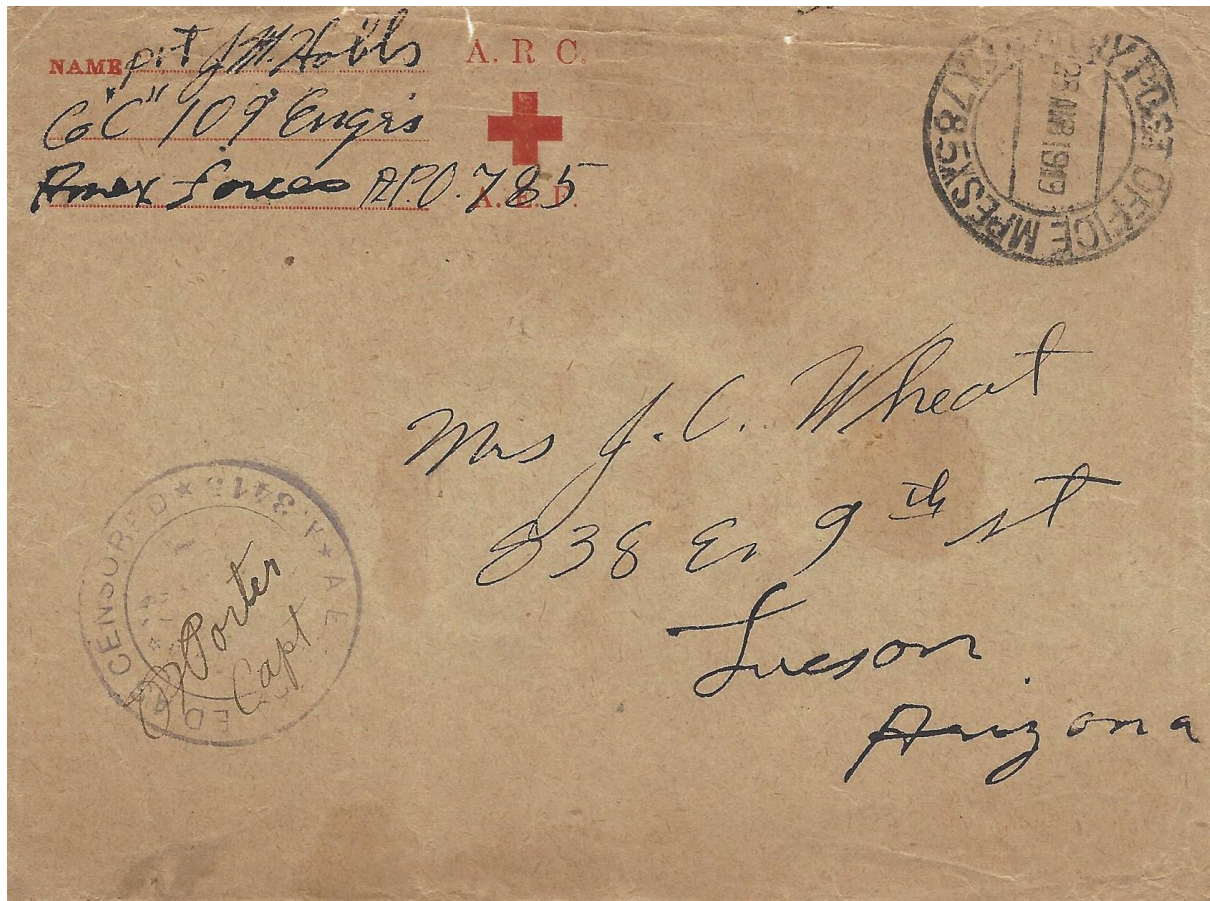
שלמה המלך העלה
את נטל המס

אני בחרתי בדרך מעט מורכבת יותר על מנת לייצג את עול המיסים, וזאת על ידי הצגת דמויות של אנשי ממשל מן ההיסטוריה אשר נודעו במיסים הכבדים שהטילו על הציבור. יכולתי, לדוגמא, לשלב בתצוגה את דמותו של **שלמה המלך**. כזכור, אחרי מותו של שלמה התלוננו בני ישראל בפני **רחבעם**, יורשו, על עול המיסים הכבד. לאחר מחשבה החלטתי לאתר אנשי ממשל מן העבר הקרוב יותר, כאלה שניתן לייצג באמצעות פריטים בולאיים מקוריים בני זמנם. ליתר דיוק, החלטתי לשלב בתצוגה את חתימת ידם של אותם אנשי ממשל, שהטילו את המיסים הכבדים על הציבור.

האם מותר לשלב חתימות של אנשים בתצוגה תימאטית?

בדרך כלל לא. חתימת השולח, פרטיו וכתובת הנמען נחשבים למידע פרטי, שאינו מהווה חלק מפעילות הדואר, ולפיכך לא ניתן להתייחס אליו בתצוגה תימאטית. עם זאת, ישנם מקרים בהם חתימת ידו של האדם מהווה חלק מהותי מפעילות הדואר, ואז היא מותרת לשימוש. כדוגמא לכך ניתן לציין את חתימת

ידו של הצנזור הצבאי, שבדק את תוכן המכתב ואישר אותו למשלוח. ישנם גם מקרים בהם הוענקה לבעלי תפקידי ממשל מסוימים הזכות למשלוח דואר בחינם, בתנאי שיחתמו את שמם על המעטפה. חתימות אלו משמשות כאישור לפטור מדמי משלוח, ולפיכך מותרות לשימוש בתצוגה תימאטית. אני מפנה את הקורא למאמרו של לורנס פישר העוסק בנושא זה, ואשר פורסם בנושאונט מספר 38.

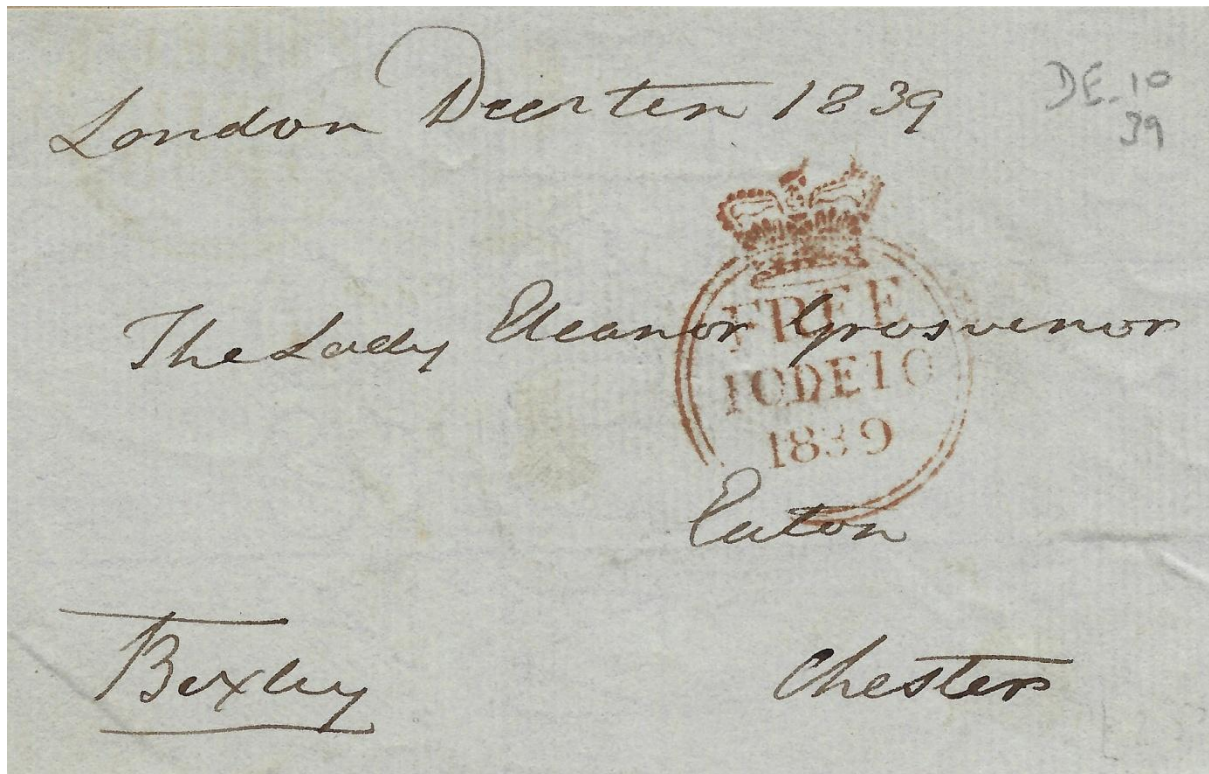
מכתב משנת 1919 שעבר צנזורה. על גבי חותמת הצנזורה מתנוססת חתימתו של הצנזור, סרן פורטר. מאחר ומשמעות השם פורטר באנגלית היא סבל, אני משתמש בפריט זה כדי להציג מקצוע זה.

מי זכאי לשלוח דואר בחינם?

במספר מדינות בעולם שמורה זכות יתר זו לחברי הפרלמנט. ראשיתו של נוהג זה נעוצה בשנת 1660, כאשר גובש באנגליה החוק להפעלת שירותי הדואר. בחוק נקבע, כי חברי הפרלמנט היושבים בבית הנבחרים ובבית הלורדים יהיו רשאים לשלוח את דברי הדואר שלהם ללא תשלום, בתנאי שיחתמו את שמם על חזית המעטפה הנשלחת בדואר. החתימה נדרשה על מנת למנוע שימוש לרעה בזכות היתר, ומתוך אמונה כי ג'נטלמן אמיתי לא יחתום על גבי מכתב אשר אינו שלו.

נוהג זה הורחב עם השנים והוחל גם על חברי בית הנבחרים בחלק ממושבות בריטניה ברחבי העולם. בשנת 1775 החליטו חברי הקונגרס הקונטיננטלי בארצות הברית להעניק לעצמם את הזכות לשלוח דואר בחינם, החלטה שאושרה בשנת 1789 לאחר הכרזת העצמאות של ארצות הברית, בישיבה הראשונה של בית הנבחרים האמריקאי.

לאורך השנים הועלו מעת לעת ערעורים על עצם זכות היתר שהוענקה לחברי הפרלמנט באנגליה ובארצות הברית, ועל העלות הגבוהה שזכות יתר זו מטילה על אוצר המדינה. למרות ערעורים אלה נותרה זכות היתר על כנה, וגם כיום נהנים חברי הפרלמנט בשתי המדינות מן היכולת לשלוח דואר בחינם.

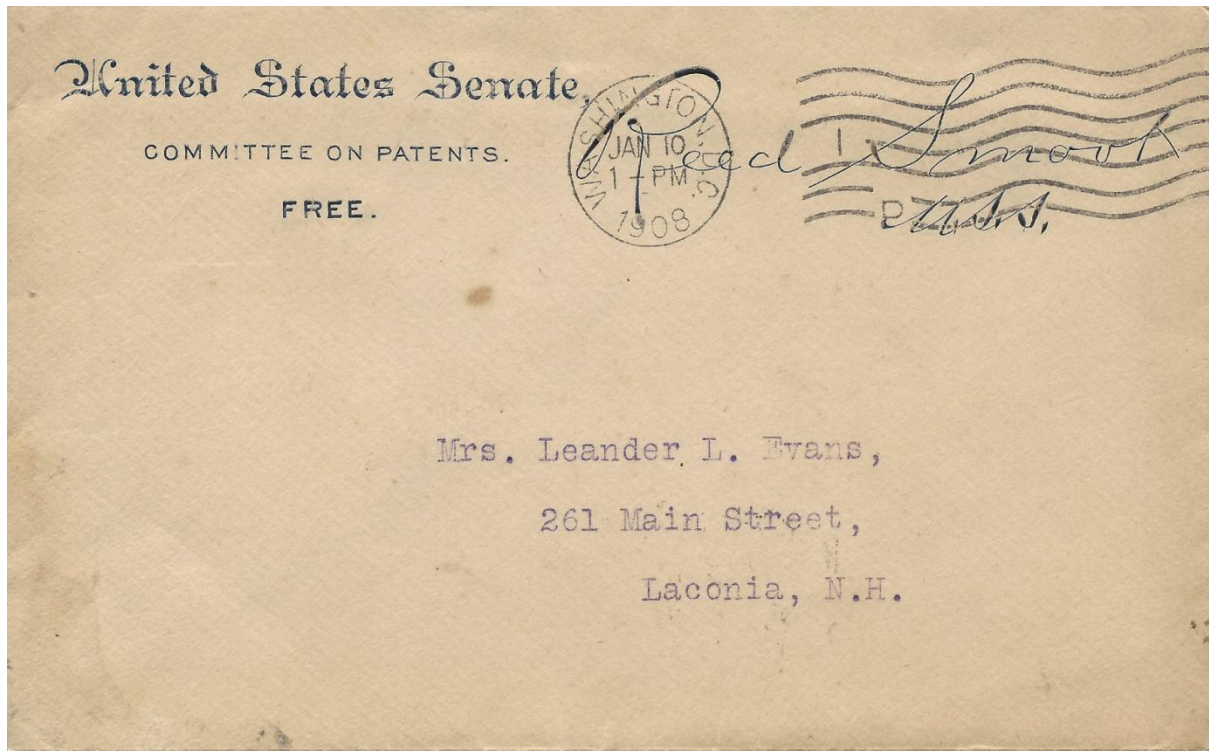
לורד בקסלי – שר האוצר הבריטי

ניקולס ונסיטארט נולד בשנת 1766. אביו היה מושל בנגל, וגם ניקולס הצעיר מצא את דרכו אל שירות המדינה הבריטית. כבר בתחילת דרכו הפוליטית גילה עניין בנושאים של כלכלה וכספים, ובשנת 1812 מונה לתפקיד שר האוצר. בתקופה זו הייתה בריטניה מעורבת עד צוואר במלחמה מול **נפוליאון**, ומצבו של אוצר המדינה היה בכי רע. ונסיטארט נאלץ להטיל מיסים כבדים על הציבור, וגם כאשר הסתיימה המלחמה בשנת 1816 לא הוקל עול המיסים במידה לה ציפה הציבור. שר האוצר היה נתון לביקורת חריפה הן מצד יריביו הפוליטיים והן מצד חברי מפלגתו, ולבסוף נאלץ להתפטר ממשרתו בשנת 1823. באותה שנה הוענק לו התואר לורד בקסלי. המכתב הנראה לעיל נשלח על ידו בשנת 1839, כאשר הוא היה חבר בבית הלורדים. בצד שמאל למטה ניתן לראות את חתימתו – בקסלי. חותמת הדואר ובה המילה "חינם" מעידה על הפטור מביול לו היה זכאי.

ריד סמוט – המחוקק האמריקאי

ריד סמוט נולד בשנת 1862. אביו היה חבר בכנסייה המורמונית, שימש כראש העיר סולט לייק סיטי, ועל פי המנהג המורמוני היה נשוי לשש נשים במקביל. ריד הצעיר החל את דרכו כאיש עסקים, ובשנת 1903 נבחר לסנאט האמריקאי מטעם המפלגה הרפובליקנית. במהלך דרכו בסנאט עסק סמוט במגוון נושאים, ובשנת 1923 מונה ליושב ראש הוועדה הפיננסית של הסנאט, תפקיד בו החזיק עד לסיום כהונתו בסנאט

בשנת 1933. בשנת 1930 יזם סמוט חוק שהעלה את תעריפי המכס המוטל על מוצרים המיובאים לארצות הברית לרמתם הגבוהה ביותר מאז שנת 1828. לדעת כלכלנים רבים המכס הכבד העצים את המשבר הכלכלי בו הייתה נתונה ארצות הברית, והכביד מאוד על מצבם של אזרחי המדינה. המכתב הנראה כאן הוא משנת 1908, בראשית כהונתו בסנאט. חתימתו של סמוט נראית בפינה הימנית העליונה.

לסיכום

מעטפות חתומות על ידי אנשי ממשל אמריקאים ובריטיים אינן נדירות במיוחד, וניתן לאתר אותן במאמץ לא גדול. עם זאת, עיקר הקושי הוא באיתור מעטפה החתומה על ידי האדם הרצוי והמתאים לנושא האוסף. זמן רב עקבתי אחרי מעטפות חתומות שהוצעו למכירה, ובדקתי בכל אחד מן המקרים את פרטי חייו של האדם שחתם על המעטפה. רק לאחר מעקב ממושך עלה בידי לאתר ולרכוש את שתי המעטפות עם חתימת האישים שאכן היו מעורבים בהטלת מיסים כבדים על הציבור. אני ממליץ לכל מי שמעוניין לאתר מעטפה מתאימה לאוסף שלו להתחיל את החיפוש מוקדם ככל האפשר, ולא להתייאש. ההתמדה משתלמת.

משה רימר, לשעבר עורך נושאון ועורך שובל, אוסף את נושא הצדפות. בעבר הציג את "הרכיכות והאדם" וכיום הוא שוקד על תצוגה חדשה – "לשאת יותר ממשקל גופך". לאחרונה משה עוסק גם במחקר משותף עם ד"ר יוסף ואלך על שירותי הדואר ביהודה ושומרון מאז שנת 1948. כתובתו למשלוח תגובות: rimer@netvision.net.il

המסחר באינטרנט מנחם לדור

האינטרנט מהווה חלק מחיינו זה כעשרים וחמש שנה, ובתקופה זו שינה את העולם. אין וולו תחום פעילות אנושי אחד, אשר לא השתנה בצורה דרמטית כתוצאה מכניסתנו אל העולם האלקטרוני. שינויים אלה לא פסחו גם על העולם הכלכלי - מסחרי, וניתן אף לטעון, כי בתחום זה השינויים הם דרמטיים במיוחד. מסחר הוא תחום תחרותי, ומי שאינו מסתגל למציאות החדשה הופך במהירות ללא רלוונטי. במאמר זה אציג על קצה המזלג את התמורות שחלו בעולם המסחר בעידן האינטרנט והתקשורת האלקטרונית.

מסחר אלקטרוני חובק עולם

כיום ניתן לנהל מסחר מהטלפון החכם

מסחר מתבסס, בראש ובראשונה, על סחורה. בעבר בעל הסחורה, המעמיד אותה למכירה, היה נדרש להציג את מרכולתו לראווה בחנות או בדוכן בשוק. הצד השני המעורב במסחר, הלא הוא הקונה, נדרש להגיע פיזית אל החנות ולראות את הסחורה במו עיניו.

כיום החנויות הן וירטואליות -- הסחורה מוצגת באמצעות תמונות בלבד, וקהל הקונים נמצא בבית. קל להדגים זאת באמצעות עולם הבולאות:

פעם היינו הולכים לסוחר הבולים המקומי וסוקרים את ההיצע המוגבל שלו. היום אנחנו יכולים להסתכל באתר מכירות כמו איביי, לגלוש לחנויות בולים וירטואליות, ולהשתתף

בזמן אמת במכירות פומביות בכל רחבי העולם. כל שאנו צריכים הוא מחשב בעל גישה לרשת, ו- כן, הטלפון החכם אינו רק מכשיר לניהול שיחות – הוא מחשב לכל דבר.

היכולת של המוכר להציג את מרכולתו בפני כל ומיידיות הקשר בעולם האלקטרוני ייתרה, או לפחות שינתה, את נושא התיווך במקרים רבים. פעם היינו מתקשרים לתחנת המוניות, ורק הסדרן ידע היכן נמצאות המוניות שלו. הסדרן והלקוחות לא יכלו לדעת אם מונית אחרת, של תחנה מתחרה, נמצאת ממש מעבר לפינה. כיום אפליקציות כמו Gett מאפשרות יעילות גבוהה בהרבה בניצול המשאבים, וזמן ההמתנה התקצר פלאים. נקודת המפתח כאן, ובמקרים אחרים אותם נראה להלן, היא זמינותו של המידע: פעם המידע היה ברשותם של מעטים, ואילו כיום הוא זמין לקהל הרחב. לא לחינם מכונה העידן בו אנו חיים "עידן המידע", ובכלכלה - מידע שווה כסף.

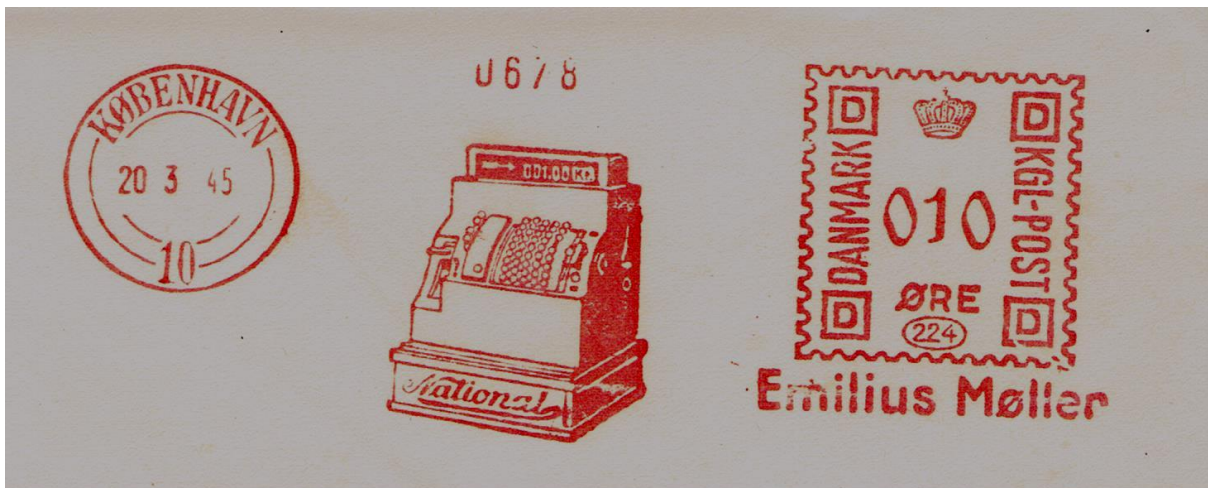
Anton Dahm, Stockenstr. 20. Eisenwaaren-Handlung, Ofen und Heerde. 1		Opalit, feinste Wandplattenbekleidung. Johann Böhm, Architect Bonn. 2-3		J. Müller Nachf. Inh.: F. Honrath. 4 Colonialwaarengrosshandlung Dampf-Kaffeebrennerei.
M. auf d. Mauern Häuser-, Immobilien- und Kapitalien-Geschäft. 5 Hohenzollernstr. 43.		J. J. Reeb, Münsterplatz 2. 6-7 Special-Geschäft für Herrenbekleidung.		W. Lauffs Bonn, Endenicherstr. 35. 8 Cement- und Gyps-Platten- Fabrik, Baumaterialien.
Carl Zetsche, Bonn Optiker und Mechaniker, Photographische Apparate und Utensilien. Stockenstrasse 5. 9-10	H. Pohl, Mechanische Seilerwaaren-Fabrik, Bonn. Bornheimerstrasse 80. 11-12	Versuchen Sie gefl. 13-14 Ad m Helbach's Borax-Seifenpulver Dampf-Seifen-Fabriken Köln-Deutz u. Bonn.		Clem. Stork, Wenzelgasse 6. Hut-, Schirm- und Pelzwaaren. 15
		Heinr. Nockher, Goebenstr. 5. Agenturen in 16 Colonial-Waaren.	Penning & Heuwing Rheinwerft 23 c. Electrisches Licht, Telegraphen- 17 und Telephon Anlagen.	Friedr. Reber Maschinenfabrik u. Giesserei. 18 Bornheimerstr. 52.
		Al. Pieler, Bornheimerstr. 3. Billigste Bezugsquelle für Kohlen und Cokes. Fernsprecher 90. 19	Wilh. Heinen jr. Kupferschmiede und Metall- giesserei. Pumpenmacherei. Installationsgeschäft für Gas- und Wasserleitung. Fernsprecher Nr. 371. 20	Hubert Pütz, Argelanderstr. 55. Dampfwaarenfabrik, Aufschnittgeschäft. 21
		Restaurant W. Adtorf Münsterplatz 25, Fernsprecher 252. Bier-Export. 22-23		Privatpost, Rhenania' liefert diese Couverts zum Markenwerth. 23

האם מתוכי הנדליין יעלמו מהנוף? צידו האחורי של דבר בולים של חברת רנניה – חברה פרטית אשר הפעילה באישור הרשויות שירות דואר בתוך העיר בון בין השנים 1896 ל-1900. דבר בולים זה, בערך נקוב של 3 פפניג, נשלח בדואר ב-30 בנובמבר 1898. על גבי צידו האחורי של הפריט הודפסו פרסומות, בהן אחת של מתווך נדליין (מסומן בחץ). מאוסף יורם לוביאניקר.

קיימות עוד דוגמאות רבות לשינויים בעולם התיווך: אתר יד 2 צמצם מאוד את פעילותם של סוכני הנדליין. אנחנו יכולים להזמין את החופשה שלנו, החל מטיסות וחדרי מלון וכלה בהזמנת רכב, בכוחות עצמנו בלי להיעזר בסוכן נסיעות. כדאי לזכור,

כי במקרים רבים התיווך לא נעלם אלא שינה צורה: המתווך הוא האתר בו אנו משתמשים, והוא זה שגובה עמלה משני הצדדים. בחלק מהמקרים, כאשר מדובר באתרים השולטים בשוק (אתרי הזמנת המלונות הם דוגמא בולטת) עמלה זו עלולה להגיע לעשרות אחוזים מהמחיר!

מלבד שינויים בתיווך בעולם המודרני נכנסים שחקנים חדשים לעולם המסחר. כל אספן בולים יכול למכור פריטים באיביי, ולהפוך להיות סוחר בולים בזעיר אנפין. אולם בשנים האחרונות התפתחו ענפים המאיימים על הכלכלה הישנה: שיתוף נסיעות באמצעות Uber מאיים על נהגי המוניות, כפי ש-Airbnb מאיים על בתי המלון.

חותמת ביול מדנמרק המראה קופה רושמת.
מכונת ההחתמה תוצרת פרקוטיי C בעלת עריכים מתכווננים. חותמת מקבוצה A7.

אין מסחר ללא מעבר כסף מיד ליד. בעבר היינו משלמים במזומן, ובעל החנות היה מפעיל את הקופה הרושמת. בשנות החמישים נכנסו לשימוש כרטיסי האשראי הראשונים, ובעידן האינטרנט כל העסקאות נעשות תוך שימוש באמצעי זה. דרך התשלום בכרטיס אשראי הינה רגישה מאוד: פעם היינו צריכים להחזיק את כרטיס האשראי בידינו, להגיע לחנות, לחתום על הקבלה ואף להזדהות במקרה הצורך. כיום די לדעת את פרטי כרטיס האשראי כדי לבצע את החיוב. רשת האינטרנט היא רשת 'פרוצה', ופצחנים (האקרים בלועזית) יכולים לעקוב אחרי כל המיילים שלנו ותוכנם בדרכים לא מורכבות במיוחד.

מסחר אלקטרוני תלוי, איפוא, ביכולת להעביר כספים בצורה בטוחה בין הקונה לבין בית העסק. נושא הסליקה הינו קריטי, והעוסקים בו משלשלים לידיהם רווחים נאים. דוגמא בולטת היא חברת PayPal, אשר באמצעותה מתבצעת רוב הסליקה של אתר המכירות איביי (וכן של העברות כספים רבות אחרות). חברה זו, הנחשבת לאמינה, גובה עמלה של כ-4% על כל פעולה.

תנאי הכרחי לביצוע תנועות כספיות באינטרנט הוא הצפנה, שכן אחרת הפצחנים יחגגו בגדול. התהליך הוא שהנמען (המקבל המיועד של המסר) מפרסם 'מפתח הצפנה' ציבורי לשימוש הכלל - אלה שרוצים לשלוח אליו מסרים מוצפנים. השולח דואג להצפין את המסר לפי נוסחה ידועה, אולם רק מקבל המסר, ששמר אצלו בסוד את החלק

השני של הנוסחה, יכול לפענח את המסר. שני החלקים של נוסחת ההצפנה מבוססים על מספרים ראשוניים כלשהם, גדולים מאד, באורך מאות ואלפי ספרות כל אחד.

פרס טיורינג – הנובל של מדעי המחשב

כל צד מחזיק את המפתח – חצי הנוסחה - בידו

נוסחה זו ידועה בספרות המקצועית כ-RSA, על שם שלושת מפתחיה – **רונלד ריבסט**, **עדי שמיר** הישראלי **לאונרד אדלמן** ועל כך הם קיבלו

את פרס טיורינג. הפרס, על שמו של **אלן טיורינג**, שהיה הראשון להגדיר מהו מחשב, נחשב לפרס הנובל של עולם מדעי המחשב. הפרס מחולק מזה יובל שנים, החל משנת 1966, ומאז זכו בו חמישה ישראלים: הפרופסורים **מיכאל רבין** (האוניברסיטה העברית, 1976), **אמיר פנואלי** (מכון ויצמן, 1996), **עדי שמיר** (מכון ויצמן, 2002), **יהודה פרל** (UCLA, בוגר הטכניון, 2011) ו**שפריה גולדווסר** (MIT ומכון ויצמן, 2012). ישראל נמצאת כיום במקום השלישי בעולם מבחינת מספר הזוכים בפרס היוקרתי, אחרי ארה"ב (46 זוכים) ובריטניה (6).

מן הראוי להעיר, ולא בשולי הדברים, כי הכופרה (Ransomware), הנהוגה לשמצה על ידי פצחנים שונים, מתבססת בדיוק על אותו עקרון: הם דורשים תשלום כופר עבור קבלת המפתח שלפיו הם הצפינו את הקבצים במחשב אליו הם חדרו.

לא כולם מודעים לגודל הסכנות הללו, ולכן אני מוצא לנכון להוסיף מספר עצות מעשיות לשימוש בטוח במערכות תשלומים באינטרנט: תוודאו תמיד ששם האתר בו אתם משלמים מתחיל ב-<https://> (ה-s מסמל secured) ושיש לידו סימן של מנעול – זו ההוכחה שהאתר משתמש באמצעי ההצפנה וההגנה הנדרשים; לעולם, אבל לעולם, אל תתנו ואל תשלחו במייל את הקוד הסודי שלכם; השתדלו לעבוד רק מול אתרים גדולים וידועים, וכרגיל – שמרו מיילים המאשרים את הקניה. רק לאחרונה קרה לי שהזמנתי פריט כלשהו מהודו, עברו חודשיים והוא לא הגיע ולאחר שיידעתי את המוכר על כך הוא זיכה אותי במלוא הסכום.

מנחם לדור היה יושב הראש הראשון של איל"ת, וכיום הוא מכהן כסגן יושב הראש של האגודה. בשנים האחרונות הוא אוסף ומציג את "תולדות המידע והעברתו". בין נושאי האיסוף שלו נכללים גם ה"מחשב" ו"ריגול". מנחם הוא שופט תימאטי בינלאומי. כתובתו: ladorm@gmail.com

חומרי בניה לאורך ההיסטוריה יוסי חרש

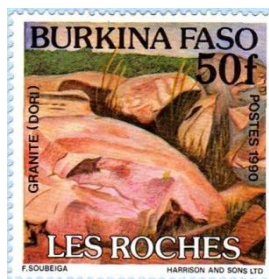
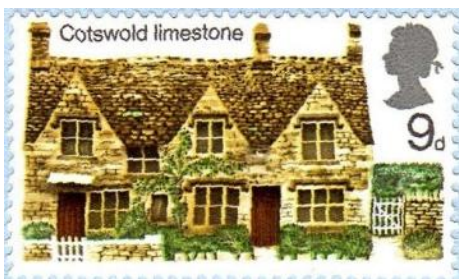

הכנת לבני בוץ

אחד המדדים למידת הקידמה של תרבויות שונות הוא החומרים אשר שימשו אותה לבניה. בעולם העתיק הבניה התבססה על לבני בוץ – תערובת של חרס ובוץ להם הוסיפו חומרי קישור כגון קש. יצרני הלבנים הללו נהגו ליצור תערובת נוקשה ולהניח אותה בשמש לייבוש. התושבים במרגרה – אתר ניאוליתי בתת היבשת ההודית – בנו בתי בוץ כבר לפני 9,000 שנה. בסוף האלף רביעי לפני הספירה נבנו במסופוטמיה משטחי ענק של לבני בוץ, כנראה כחלק ממקדשי דת.

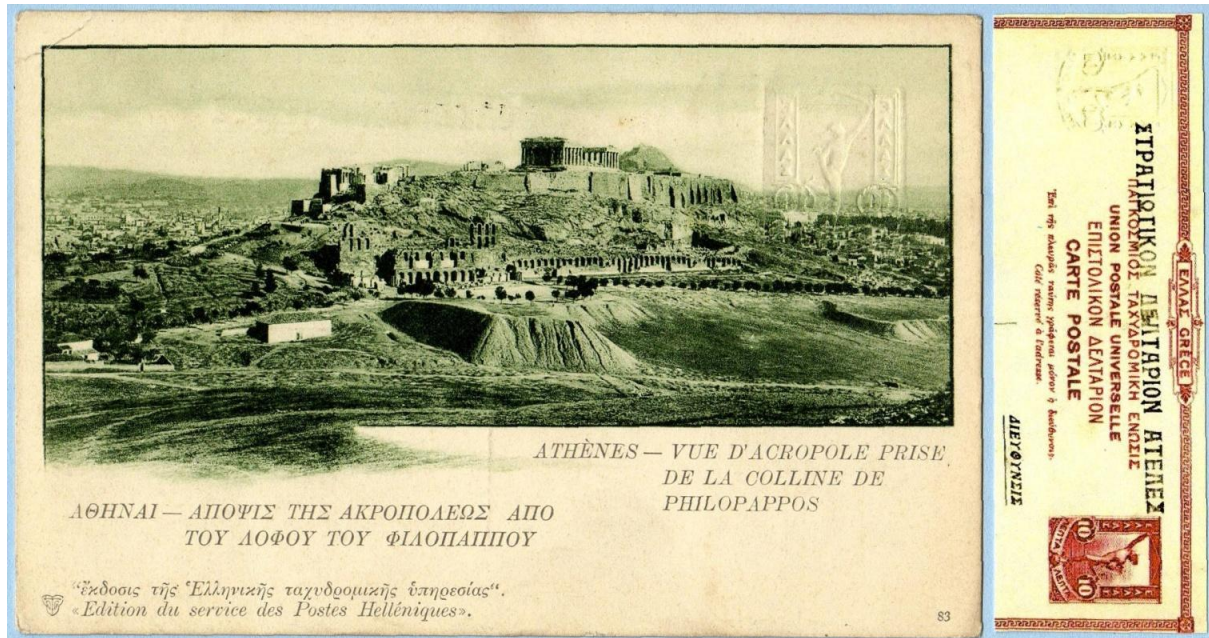
השלב הבא הגיע עם בנית הפירמידות במצרים. הפירמידות שימשו לקבורת מלכים, מתוך אמונה שנפשו של פרעה המנוח תעלה השמימה. הפירמידות היו המבנה הראשון שעשה שימוש באבני בנין. אבני

בנין מוגדרות כאבנים אשר נחצבו, נחתכו ולוטשו לצורה ולמימדים קבועים. כדי שסלע יוכל לשמש חומר גלם לאבני בנין עליו להיות עשוי ממינרלים טהורים במידה גבוהה, כדי שלא יתפרק ברבות הזמן. הסלע גם צריך להיות בעל חוזק מכאני גבוה, כדי שיעמוד בלחצים ועומסים. בוני הפירמידות עשו שימוש בשילוב הדרגתי של סלע גרניט (שהוא בעל רמת קשיות גבוהה) ואבן גיר (שהיא רכה יחסית). מימדי האבנים קטנו ככל שהבניה התקדמה לגובה, וכך התקבל משטח חיצוני חלק. הנחת הסלע במבנה היא בעלת חשיבות רבה לשאלת עמידותו. יש להציב את הסלע כמו בטבע, כאשר השכבות השונות שלו אופקיות. חכמי מצרים העתיקה הבינו זאת, כנראה אינטואיטיבית, וכך מנעו הרס טבעי של הפירמידות.

בבנית הפירמידות (ימין) נעשה שימוש בסלעי גרניט (בול אמצעי) ובאבן גיר. משמאל: בניה באבן גיר בקוטסולדס, אנגליה.

ההתקדמות הגדולה ביותר, ככל הנראה, של הציוויליזציה היא בנית האקרופוליס באתונה לפני כ-2,400 שנה. מבנה מרשים זה משפיע עד היום על האדריכלות וההנדסה בתרבות המערבית, תרבות המזרח הרחוק ועל התרבות האיסלאמית. מקדשים אלה נבנו מאבן גיר, ובשלב מאוחר יותר – משיש, חומר שהוא למעשה סלע גיר מותמר (כלומר, סלע שעבר שינוי כימי או מינרלוגי כתוצאה מתנאי הסביבה).

דבר בולים יווני משנת 1901 המראה את האקרופוליס, ועליו בול מוטבע בערך 10 לפטון - מחיר הגלויה. בצד האחורי מודפס בול של 10 לפטון - התעריף למשלוח גלויה לחו"ל, כך שהפריט עלה 20 לפטון. בנוסף מופיע מאחור הדפס רכב מימי מלחמת הבלקן (1912-13) המסב את הגלויה לשימוש צבאי חנימי.

במקביל לבניית האקרופוליס נבנה בירושלים בית המקדש השני. המקדש היה עשוי מלבנים של אבן גיר חצובה, אשר משקלם הגיע עד ל-28 טון. הלבנים סותתו לקוביות מדוייקות, ומוספרו במחצבה בהתאם למיקומם המדוייק במבנה. השלב הסופי בסיתות נעשה באמצעות אבנים קשות, על מנת ליצור חיבורים מדוייקים. בית המקדש נבנה בשנת 516 לפני הספירה, ונחרב בשנת 70 לספירה. השריד היחיד למבנה מופלא זה הוא הכותל המערבי.

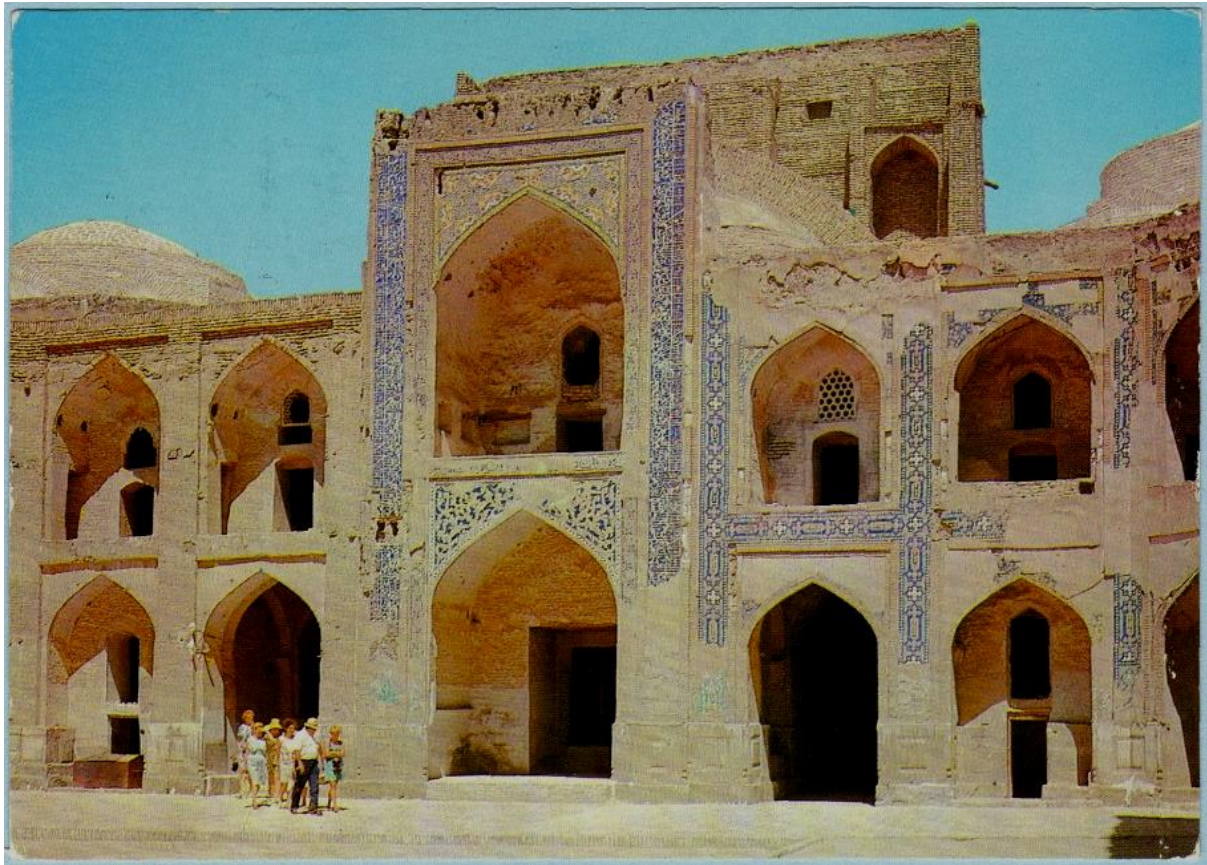
קתדרלת דרהאם

במהלך ימי הביניים וראשית העת החדשה הוקמו מבנים רבים, וברובם נעשה שימוש באבן גיר, משום שהיא נוחה מאוד לסיתות. דוגמא בולטת למבנה העשוי מחומר אחר - אבן חול - היא הקתדרלה של דרהאם, מתקופת הנורמאנים.

הנחת לבנים וחיבורן על ידי מלט

בעת החדשה חלה מהפיכה בשימוש בחומרי בניין. גידול האוכלוסין, תהליך האורבניזציה והשיפור ברמת החיים גרמו לצמיחה גדולה של תעשיית הבניה, וכתוצאה מכך אבני בנין איכותיות הפכו ליקרות עד למאוד. תחילה נעשה שימוש מאסיבי באבני בניה תעשיתיות, אותן הכינו מרסק של חימר. את הרסק היו מערבבים במים, יוצקים לצורה של לבנה, ומייבשים בכבשן. את הלבנים היו מניחים זו בצד זו, וקושרים ביניהן על ידי מלט. כך ניתן היה לבנות דיור בר השגה לכלל האוכלוסיה.

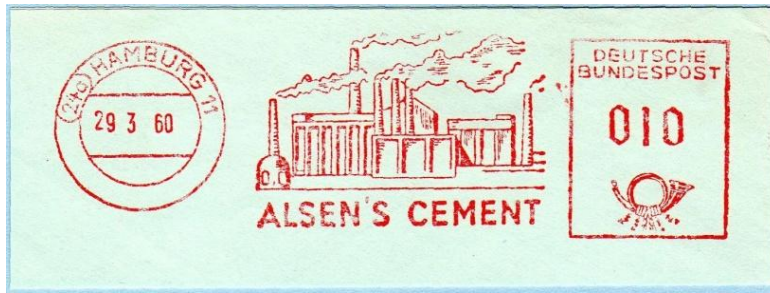
שרידים של מבנה דתי מהמאה ה-17 בבוכרה. המבנה עשוי לבנים, והחזית צופתה בקרמיקה. דבר בולים.

המאה העשרים ראתה שימוש בחומרי בנין חדשים, ובהם בטון, פלדה, זכוכית, גבס ואלומיניום, בהם נדון בפירוט להלן. השימוש בחומרים אלה הביא לחיסכון בכוח האדם, ופתח עידן של בניה תעשייתית, אשר פסגת השגיו היא גורדי השחקים.

בטון הוא חומר מרוכב העשוי בעיקר מצמנט (עליו נרחיב מיד), חול ומים. תחילה מערבבים את הצמנט והחול – שניהם חומרים יבשים – על פי היחס הרצוי. כאשר מוסיפים מים לתערובת נוצר נוזל צמיג, אותו ניתן לשפוך לתבניות המקנות לו את הצורה המבוקשת. התגובה הכימית שבין הצמנט למים הופכת בהדרגה (בדרך כלל, ימים מעטים) את החומר לקשה כאבן. לבטון יש חוזק אדיר לעומס, אך חוזק מתיחה נמוך, ולכן מוסיפים לו, על פי רוב, חומרים אלסטיים כמו פלדה. בעת יציקת הבטון פורשים רשתות של פלדה, עליהן יוצקים את הבטון. כך הופכת הפלדה להיות חלק מהבטון היצוק, אשר נקרא בטון מזוין. יתרונו של הבטון המזוין הוא בעמידותו למאמצים שונים.

קרבונט הוא רכיב מרכזי בבטון. סניף הדואר של קרבונט דרום דקוטה פעל בין השנים 1884 ל-1909.

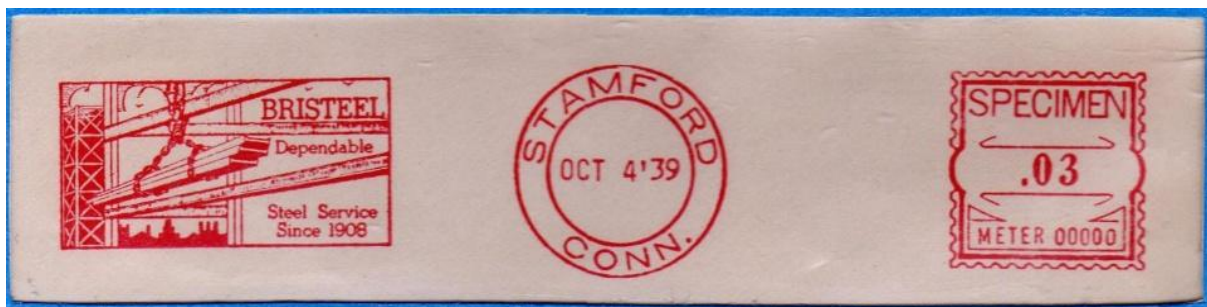
מימין: קליה של אבן גיר. משמאל: חותמת ביול של מפעל ליצור בטון

פלדה מופקת
מתחמוצת ברזל

וממה עשוי הצמנט – אותו רכיב מרכזי של הבטון? הוא מורכב מאבן גיר, חול וחרסית. את חומרי המוצא האלה טוחנים ולאחר מכן קולים בכבשן סובב בטמפרטורה של 1450 מעלות. הרכיב המרכזי באבן גיר הוא הקרבונט, ותהליך הקליה מאפשר לו להגיב עם הסיליקון והאלומיניום הנמצאים בחול ובחרסית בהתאמה. בתהליך זה נותר חומר קשה הנקרא קלינקר, אותו טוחנים לאבקה (כדי להגדיל את שטח הפנים למגע עם מים בעת היציקה), אליה מוסיפים מעט גבס, והנה יש לנו צמנט.

בטון הוא, ללא ספק, חומר הבניה החשוב ביותר, אך גם לפלדה שמור מקום של כבוד. בתעשיית הבניה משתמשים בדרך כלל בקורות פלדה, היוצרות את המסגרת של מבנים גדולים. הקורות מקנות למבנה חוזק ויציבות מצד אחד וגמישות מצד שני. בזכות גמישות זו יכול המבנה לעמוד בעומסים חיצוניים כגון רוחות עזות או רעידות אדמה.

חותמת ביול של חברת בריסטיל, יצרנית פלדה וברזל, המראה קורות פלדה. המכונה היא תוצרת חברת פיטני בואס, וסוג החותמת שייך לקבוצה DC1. המכונה הייתה מוגבלת לשימוש בעשרה עריכים מוגדרים היטב בלבד (סוג מכונה זה נקרא Limited Value). החותמת הנראית כאן הינה חותמת לדוגמא

מימין: חול קווארץ. משמאל: טרונה.

כדי לספק תאורה טבעית מירבית הבניה המודרנית עושה שימוש נרחב בזכוכית, שהיא גם חומר מצוין מבחינת הבידוד התרמי של המבנה. זכוכית איכותית נוצרת באמצעות התכה בטמפרטורה גבוהה של חול קווארץ טהור אליו מוסיפים שטף של טרונה – מינרל של נתרן פחמתי, כדי להוריד את טמפרטורת ההתכה.

גבס

שיש טבעי משמש בבנין

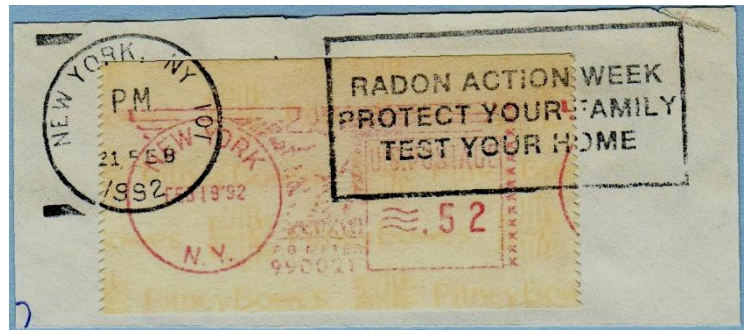

גרניט ורוד לחיפוי מבנים.

מאחר ובטון חשוף נחשב בעיני רבים לחומר לא אטרקטיבי, נוהגים כיום לצפות בניינים בחומרים כגון גרניט או שיש. בתוך הבנין מבצעים כיום חלוקה פנימית בעזרת לוחות העשויים מגבס, אשר אליהם מהדקים שתי יריעות עבות של נייר, ומקבעים בעזרת עמודים מאלומיניום. כדי לחסוף בעלויות השתמשו בעבר בגבס אשר נוצר מפסולת של ייצור חומצה זרחתית, במקום להשתמש בגבס טבעי. אולם, לאחר שהתגלה שגבס ממקור זה מכיל רדון רדיואקטיבי הוא נאסר לשימוש.

צינו כבר שאלומיניום משמש לצורך קיבוע לוחות הגבס למבנה, אך זו אינה התרומה היחידה של מתכת זו לתעשיית הבניה. אלומיניום משמש גם כחומר חיפוי למבנים, ובעיקר כמסגרות לחלונות ולדלתות העשויים זכוכית. את האלומיניום מפיקים מעפרות בוקסיט.

בוקסיט הוא המקור העיקרי לאלומיניום. מכתב שנשלח בדואר צבאי גרמני בשנת 1916. דואר צבאי פטור, בדרך כלל, מתשלום, אך כאן נדרש ביול בשל משלוח לחו"ל.

בדוק ביתך להמצאות רדון.

גלוית פובליבל עם פרסומת לשימוש באלומיניום במסגרות של דלתות זכוכית.

מבנים צריכים להיות עמידים ברוחות
עזות (ימין) וברעידת אדמה (שמאל).

בשנים האחרונות הוחמרו התקנים הבינלאומיים ביחס לעמידותם של מבנים בתנאים של רוחות עזות וביחס לרעידות אדמה. כיום קודם לבניה קודחים בקרקע ודולים דוגמאות מהרכב האדמה, אותם בוחנים במעבדות. באיזורים בהם מתרחשת פעילות טקטונית יש לזהות נקודות כשל גיאולוגיות, כדי לוודא שהקרקע לא תגביר את הפעילות הסיסמית. התוצאה של כל אלה היא, שיש לחזק

את יסודות הבנין ואת השלד שלו יותר מבעבר. כמובן שחיזוקים כאלה באים לידי ביטוי בעלות הבניה, אך כאשר מדובר בפיקוח נפש הרי שתג המחיר הוא שיקול משני בלבד.

יוסי חרש, גיאולוג במקצועו, אוסף בולים בנושא מינרלים. התצוגה שלו - "מינרלים: מקורם, ניצולם והשימוש בהם" - זכתה במדליית זהב ברמה הבינלאומית במספר תערוכות עולמיות. יוסי גם משמש כנשיא האגודה הבולאית של אבני החן, המינרלים והתכשיטים של ה-ATA (ה-Gems, Minerals and Jewelry Study Unit). כתובתו למשלוח תגובות: jcharrach@gmail.com

חברים חדשים באיל"ת

האנשים הבאים הגישו בקשה לחברות באיל"ת. חבר האגודה המתנגד לקבלת מי מהם לחברות באגודה יפנה לוועד תוך חודש מפרסום הבטאון.

597 **ברקוביץ' יוסף**, אלכסנדר זייד 27א', קרית חיים
2630027. אוסף משחקים אולימפיים, תחבורה, בעלי חיים.

598 **רוזנברג דמיטרי**, אשדוד.
599 **יעקובוביץ' טולי-טל**, ירושלים.

חידוש חברות

521 **בורשטיין דורון**, הרצליה.

סיכום תערוכת ירושלים 2016 יורם לוביאניקר

באמצע נובמבר התקיימה תערוכת הבולים ירושלים 2016 – האירוע הבולאי החשוב ביותר של השנה בארץ. עצם קיום התערוכה הוא הישג גדול של התאחדות בולאי ישראל ושל המנכ"ל, **טיבי יניב**. כולנו מודעים למצבה העגום של חברת דואר ישראל, שהיא מקור המימון הראשי לכל התערוכות המתקיימות בארץ. תקציב התערוכה היה נמוך במידה ניכרת מאשר בפעמים קודמות, ולמארגנים לא נותרה ברירה אלא לקצץ חלק מהפעילויות אליהן הורגלנו. בתנאים אלו רק מאמצים על אנשיים של אנשי ההתאחדות וסיוע מקומץ מתנדבים איפשרו את קיום התערוכה.

התערוכה עצמה זכתה להצלחה אדירה. איש יחסי הציבור של התערוכה, חברנו **זהר נוי**, הצליח לפרסם את התערוכה בטלוויזיה, ברדיו ובעיתונות וזאת ללא תקציב של ממש. מאמציו של זהר זכו להצלחה, ומספר המבקרים היה להערכתי גדול במידה ניכרת מאשר בתערוכות קודמות. ראוי לציין, כי חברי איל"ת שהציגו בתערוכה נרתמו למשימה, והתראיינו בהרחבה בכלי התקשורת השונים. חבל שאספנים מענפי הבולאות האחרים לא שיתפו פעולה באותה מידה, שהרי לכולנו יש, או צריך להיות, ענין בקידום הבולאות.

בניגוד למקובל בעולם המבקרים בתערוכה לא הגבילו עצמם לדוכני הסוחרים ולעמדות המכירה של השירות הבולאי, אלא ביקרו במסגרות התצוגה עצמן. הקרדיט על כך מגיע לחברנו **משה רימר**, אשר כהרגלו הכשיר במהירות מדהימה צוות מדריכים לסיורים בתערוכה. הסיורים נערכו בכל מחצית השעה, ויועדו לסירוגין לקהל הרחב או לילדים. סיורים אלו הם פטנט ישראלי מבורך, המאפשר למבקר שאינו בקיא ברזי הבולאות למצות את המירב מהתערוכה.

סיור מודרך בתערוכה. צילום: משה רימר

הערה טכנית בהקשר זה: התאחדות בולאי ישראל רכשה מסגרות תצוגה מתערוכת ניו יורק. לטעמי המסגרות הן נוחות מאוד לשימוש, אך יש בהן יתרון נוסף. במקום ה"מבוך" עם כניסות ויציאות האוספים מוצגים בשורה אחת. אומרים שתמונה טובה מאלף מילים:

ראו כמה נוח למדריך להסביר, לאנשים הניצבים מימין ומשמאל לו. בזכות פריסת המסגרות הסיורים יכלו להכיל קהל רב מבעבר.

חברי איל"ת נוטים, באופן טבעי, להתמקד באגף התימאטי בתערוכה. דווקא משום כך ראוי לציין כי גם יתר האגפים זימנו חוויות בולאיות מרתקות. עיקר תשומת הלב של המבקרים הופנה לאוסף גויאנה הבריטית – גם בזכות מאמרו המצויין של **ד"ר אדי לייבו** בקטלוג התערוכה. אוסף זה כלל מספר רב של פנינים בולאיות, ובצדק זכה במדלית זהב גדול ובפרס הגדול של התערוכה. אחד האוספים המרגשים בתערוכה היה "השימוש בדמי דואר בישראל 1948 – 1978" של **יעקב שבתאי** ז"ל – אוסף שהועמד לתצוגה על ידי בני המשפחה. אני אישית נהנתי מאוד מהאוסף של **ג'וליאן שמרוט** על "חותמות ונתיבי הדואר ברודזיה 1894 – 1921". אוסף זה, אשר הוצג לראשונה, מאורגן ומוצג להפליא, והופך נושא משעמם לכאורה למרתק. האוסף זכה למדליה מוזהבת גדולה, ואין לי ספק כי נשמע עליו רבות בעתיד. תודתי לחברנו יוסי חרש אשר הפנה את תשומת ליבי לאוסף זה, והוסיף דברי הסבר מאירי עיניים.

פרדי גרוס מקבל את פרס התצוגה התימאטית
הטובה בתערוכה. צילום: אווה גרוס

בהיותנו אגודה תימאטית עיקר תשומת הלב שלנו מופנה אל אגף זה. חבר השופטים התימאטי מנה שלושה: **ד"ר יהושע מגר** שימש כראש הצוות (בפעם הראשונה, ולבטח לא האחרונה), ולצידו שימש **לורנס פישר** כשופט מתלמד. אל השניים הצטרף שופט תימאטי מנוסה מארצות הברית – **דרל ארצברגר**, אשר לאחרונה נמנה גם על צוות השופטים בתערוכה העולמית בניו יורק. הניתוח להלן מתבסס על תוצאות השיפוט ועל הערות השופטים, אך המסקנות הן שלי.

בפרס התצוגה הטובה ביותר באגף התימאטי זכה חברנו **פרדי גרוס** על "רומנטיקה – מוסיקה ומוסיקאים בתקופה הרומנטית". האוסף מצליח להעביר לצופה את אהבתו הרבה של

פרדי למוסיקה, והוא זכה במדלית זהב עם ציון נהדר של 93 נקודות. דומני כי לאיש לא היה ספק כי זהו האוסף הטוב ביותר באגף התימאטי כולו. גרוס מפגין קו ההתקדמות עקבי ומרשים, ועתה הוא קרוב לרמה העליונה של זהב גדול.

שאלה מעניינת היא, כיצד יוכל אוסף זה להתקדם עוד בהמשך. ברמות הגבוהות של הבולאות יש לבחון על מה מאבד המציג נקודות, ובמקרה של פרדי בולט כי הצד התימאטי שלו חזק מאוד (33 נקודות על הטיפול בנושא), ולכן התקדמות תיתכן בעיקר בצד הבולאי של האוסף. פרדי "איבד" שלוש נקודות בסעיף הנדירות, נקודה במצב החומר ונקודה נוספת בידע בולאי. הוספתם של פריטים נדירים תהווה גם הפגנה של ידע בולאי, וזו הדרך בה יוכל האוסף להגיע לזהב גדול.

נדמה לי שכולנו שמחנו והתרגשנו לראות את **אביבה פישר** מציגה את "סמליות הפרח". את האוסף בנה **דני פישר** ז"ל, כאשר אביבה הייתה שותפה מלאה. לאחר

פטירתו של דני נותרה אביבה ללא השותף שלה, ולשמחתנו עזרה את כוחות הנפש לחזור לתחביב לאחר הפסקה כפויה של מספר שנים. האוסף זכה במדליית זהב עם פרס מיוחד על החומר הבולאי הנפלא הכלול בו. אם נבחן את חלוקת הניקוד הרי שאוסף זה הינו כמעט תמונת ראי של אוסף המוסיקה: בצד ציונים נהדרים על החומר (18 בנדירות, 9 במצב החומר ו-15 נקודות מלאות בידע בולאי) נרשם אובדן נקודות משמעותי בטיפול בנושא (30 מתוך 35 נקודות). נראה לי כי האוסף יוכל לזכות הניקוד גבוה במידה משמעותית אם יערכו מספר שינויים בתכנית, ואם אביבה תוסיף תקציר לאוסף (ועוד על כך בהמשך).

פרס איל"ת לתצוגה התיאמטית הטובה ביותר.

שני אוספים ישראלים נוספים זכו במדליית זהב עם ציון של 90 נקודות. **ליצחק ברק** ("התפתחות התעופה ותולדות דואר האוויר עד שנת 1914") זוהי פעם שניה ברציפות שהוא זוכה לציון זה (הפעם הראשונה הייתה בסרגוסה לפני חודשים ספורים). על פי הניקוד נדרש שיפור בעיקר בפיתוח (12 נקודות מתוך 15 אפשריות), ובהנחה שהדבר יתבצע ניתן להיות אופטימים ביחס להצלחתו של האוסף בתערוכה באסן בעוד חצי שנה. אוסף השחמט שלי הוצג לראשונה בהיקף של שמונה מסגרות, ואני מאוד מרוצה מהניקוד לו זכיתי. בצדק קבעו השופטים שהפרזנטציה שלי זקוקה לשיפור, משום שבמספר לא מבוטל של עמודים לא מיציתי את השטח הקיים, ונותרו "כיסים לבנים" בעמוד. התמודדות מוצלחת עם בעיה זו תשפר גם את הפיתוח.

בצד הישג חסר תקדים – ארבע מדליות זהב לתימטיקאים הישראלים – היו גם אכזבות. האוסף של **יוחנן מירז** "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" לא מצליח "לשבור את תקרת הזכוכית" של מדליה מוזהבת. מלבד ציון נמוך בנדירות החומר (14 מתוך 20) נראה לי כי האוסף דורש רענון ברמת התכנית והפיתוח. **פאולו דואק** הציג שני אוספים בהיקף של מסגרת בודדת. האוסף על אלוף המירוצים **איירטון סנה** כבר הוצג בעבר, וקשה לראות כיצד ניתן לקדם אותו במתכונתו הנוכחית. האוסף על הכדורגלן **פלה** משך קהל רב, וזו הייתה, ללא ספק, אחת ממטרותיו של פאולו, אבל החומר הבולאי שבו היה חלש מאוד. אחת המטרות של תצוגה במסגרת בודדת היא לעזור לאספנים "לקפוץ למים" לעולם התצוגה. נראה לי כי על פאולו לשקול הרחבה של אחד האוספים להיקף מלא – למשל על ידי הפיכת התצוגות ל"עולם המירוצים של הפורמולה אחת" או "המשחק היפה – כדורגל בברזיל".

האוסף הישראלי האחרון באגף התימאטי היה "אודיסאה בחלל – המסע לכוכבים" של **סמיון רוזנברג**, אשר זכה במדליית כסף גדולה עם ציון של 78 נקודות. האוסף התקדם משמעותית מאז הוצג בתל אביב לפני שלוש שנים, אך ניתן לשפר אותו עוד במידה ניכרת. לטעמי בלט המיוחד הצורך בגיוון של החומר הבולאי – דבר שאף אינו מצריך השקעה כספית גדולה. בנוסף, הטיפול בנושא (תכנית, פיתוח וחדשנות) דורש שיפור. בעקבות התערוכה נרשם **דמיטרי**, בנו של סמיון שהוא גם שותף באוסף, לחברות באיל"ת, ואנו מקווים כי חברי האגודה יוכלו לסייע לו.

התצוגות התימאטיות מחו"ל איכזבו אותי מאוד. הטובה שבהן הייתה של **דייוויד מקנמי** מארצות הברית – "סירת הקאנו בתרבות איי האוקיינוס השקט". זהו נושא צר מאוד וקשה לטיפול, והמציג האמריקאי התמודד איתו בצורה מעולה. לא בכדי הוא זכה בפרס מיוחד על ה-treatment וב-33 נקודות מתוך 35 אפשריות בסעיפים אלו. התצוגה גם כללה מספר רב של פריטים טובים, הגם שכמעט כולם היו מאיי טונגה. חשוב לציין, כי חומר מטונגה הוא רב חשיבות לנושא האיסוף אם כי הייתי מעדיף שהפריטים הנדירים יבואו ממקורות מגוונים יותר. השורה התחתונה של מקנמי היא 91 נקודות ומדלית זהב.

נקודה אחרונה וחשובה לסיום: אחת המסקנות מהתערוכה היא, שעל המציגים להכין דף תקציר (סינופסיס בלע"ז) של האוסף לשופטים. בארצות הברית הכנת תקציר היא חובה, והשופט האמריקאי הרגיש על בשרו את החסרון בתקצירים. הדבר בלט במיוחד בכל הנוגע לאוסף הפרחים ולאוסף השחמט. כאשר התערוכה מתקיימת בארץ יכולים השופטים הישראלים להסביר לעמיתיהם מחו"ל את הקונספט של המציג. בתערוכות ברחבי העולם אין לנו את הפריבילגיה הזו, ולכן התקציר אמור למלא את החסר. כיום רק מציג ישראלי אחד (יצחק ברק) עושה שימוש בתקציר, ועל האחרים ללמוד ממנו. אנו נרחיב בנושא בפרסומי האגודה בעתיד.

בקרו באתר האינטרנט שלנו בכתובת הזמנית
<http://ranb2000.wix.com/ayelet>
והציעו תכנים שיפורים ותכנים חדשים

שלם את דמי החבר לשנת 2017 עוד היום!

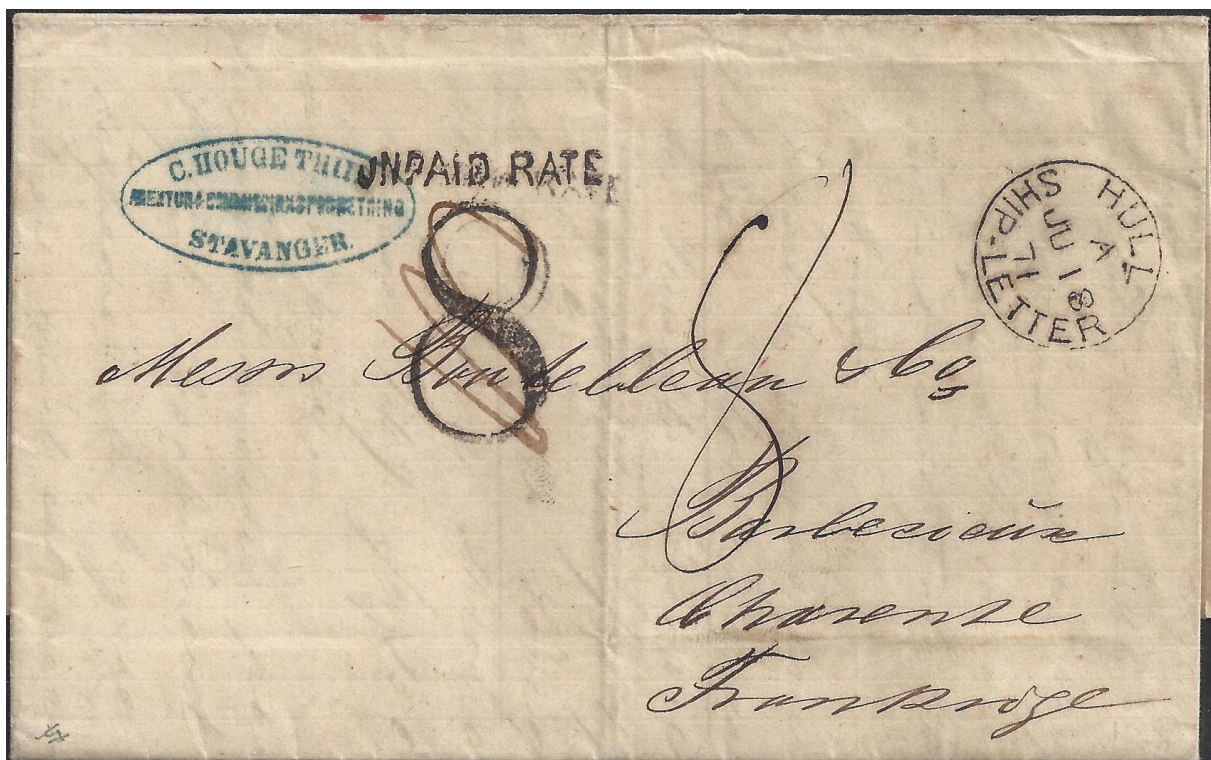

אחד בעקבות שמונה

במשחק השחמט עומד לרשותו של כל אחד משני הצדדים צבא המורכב מיחידות שונות (צריחים, רצים, פרשים וכו'). כלי המשחק החלש ביותר הוא הרגלי – כלי אשר מתבסס במקורו על הלוחם הרגלי האוחז נשק בידו. במשחק עומד לרשותו של כל שחקן חיל רגלים הכולל שמונה מהם – יותר

מכל כלי אחר. לכמות יש חשיבות, מאחר והיא גם הופכת לעוצמה. הדבר גם דומה לחיל הרגלים בצבא האמיתי, שגם הוא מבוסס על כמות.

כאשר בנית את התצוגה שלי הקדשתי מקום לדיון בכל כלי בנפרד, ואז תכננתי עמוד המוקדש לשילובם של כל הכלים לכדי צבא מתואם אחד. אלא שכאן נתקלתי בבעיה: ישנם פריטים בולאיים המראים רגלי בודד או מספר רגלים, אבל אין שום פריט המראה בו זמנית שמונה רגלים. החלטתי שהפתרון הטוב ביותר הוא להראות רגלי אחד (למשל, על גבי בול) ולצידו להציב פריט המראה את המספר שמונה. הטקסט התימאטי יבצע את הקישור הנדרש, ויסביר כי לכל שחקן מוקצים שמונה רגלים.

צידו הקדמי של המכתב.

עכשיו נדרשתי למצוא פריט המראה את המספר שמונה. מטבע הדברים חיפשתי פריט בולאי איכותי, ובמשך זמן רב סרקתי מכירות פומביות ואתרי אינטרנט בולאיים

במרדף אחרי השמונה. תחילה חשבתי להשתמש בבול שערכו הנקוב הוא שמונה, ושעיקר העיצוב שלו הוא ספרה זו. אלא שבאחת המכירות הפומביות "נפלתי" על המעטפה הנראית לעיל, ומייד ידעתי שזהו הפתרון הראוי עבורי.

זהו מכתב מקופל אשר נכתב ב-16 ביוני 1871 בעיר הנמל סטוונגר שבנורווגיה (אז עדיין חלק משבדיה), ונשלח לעיירה ברבזייה שבמערב צרפת. המכתב הפליג על גבי ספינה לעיר הנמל האל באנגליה (חותמת מיום 18 ביוני בצידו הקדמי של המכתב). משם המכתב עשה את דרכו ללונדון (חותמת אדומה חלשה מה-19 ביוני בצידו האחורי של המכתב משמאל). עוד באותו יום חצה המכתב את התעלה והגיע לקאלה (חותמת שחורה, ליד חותמת לונדון), וכעבור יומיים כבר התקבל בנקודת היעד (חותמת של ברבזייה מה-21 ביוני).

צידו האחורי של המכתב.

הקורא שם בוודאי לב לפרט החסר בסיפור זה: על גבי המכתב לא מתנוססת חותמת יציאה מסטוונגר. כיצד יתכן הדבר? הסיבה היא שהמכתב לא עבר בסניף דואר בעיר המוצא שלו. שולח המכתב פשוט הגיע לנמל בעיר ומצא ספינה פרטית אשר הפליגה להאל. הוא הפקיד בידי הקברניט את המכתב ושלשל לידיה את התמורה הראויה. מכתב שנשלח באמצעות שיטה זו – באמצעות ספינה פרטית – מכונה Ship Letter, ואמנם בחותמת מהאל ניתן לראות את צמד המילים Ship Letter. משלוח בשיטה זו היה באותם ימים חלופה אטקטיבית וזולה למשלוח באמצעות ספינות הדואר הרשמיות ("Packet Letter"). הקורא מופנה להסבר על שתי השיטות בנושאון 117 (עמוד 26). כאשר הגיעה האניה הפרטית להאל הלך הקברניט לסניף הדואר המקומי, שילם לפקיד שמונה פני, והמכתב נכנס להליך משלוח מסודר, כפי שמעידות החותמות אותן ראינו.

מה היה תעריף המשלוח? הוא מתנוסס על גבי החזית של המכתב בחותמת השחורה בה נכתב "Unpaid Rate 8". הכוונה כמובן לשמונה פני – התעריף אותו גבה הדואר האנגלי עבור מכתבים אלו לצורך המשך הטיפול בהם. אגב, עבור מכתבים עבורם בוצע התשלום מראש היה התעריף נמוך יותר בשני פני. התעריף של שמונה פני היה תקף למכתבים שנשלחו משבדיה לאנגליה במשקל של עד חצי אונקיה. תעריף זה היה בתוקף מה-21 במאי 1866 ועד ה-21 בספטמבר 1871, ואז הוא הופחת לשבעה פני. כלומר, התעריף המעניין אותי שימש בסך הכל במשך תקופה של פחות מחמש שנים וחצי, ומכתב זה הוא מסוף אותה תקופה – כשלושה חודשים לפני ההפחתה.

מבחינתי כמציג זהו פריט מצויין. הוא עושה את העבודה התימאטית בצורה נהדרת – הספרה 8 מתנוססת בגאון ובאיכות החתמה מעולה (וזאת בנוסף לציון המחיר בכתב יד). למכתב יש היסטוריה מעניינת של תולדות הדואר, וכמציג פריט מסוג זה מאפשר לי להפגין ידע בולאי. אין מדובר בפריט נדיר, אך הוא בהחלט מכובד. ומלבד היתרונות כמציג יש לפריט זה יתרון גם מבחינתי כאספן: חקירת הפריט הרחיבה את אופקיי ומילאה אותי סיפוק רב. מה עוד יכול אספן בולים לבקש?

יורם לוביאניקר, עורך נושאון, מציג את "שחמט – משחק המלחמה". כתובתו
lubianiker@gmail.com

לא קיבלת את נושאונט?

נושאונט, העיתון הבולאי המקוון הראשון בשפה העברית, מופץ ארבע פעמים בשנה. חברי איל"ת זכאים לקבל אותו ללא תשלום, אולם לצורך הפצת נושאונט אנו זקוקים לכתובת הדואר האלקטרוני (e-mail) שלכם. כתובתכם תשמש את ועד האגודה

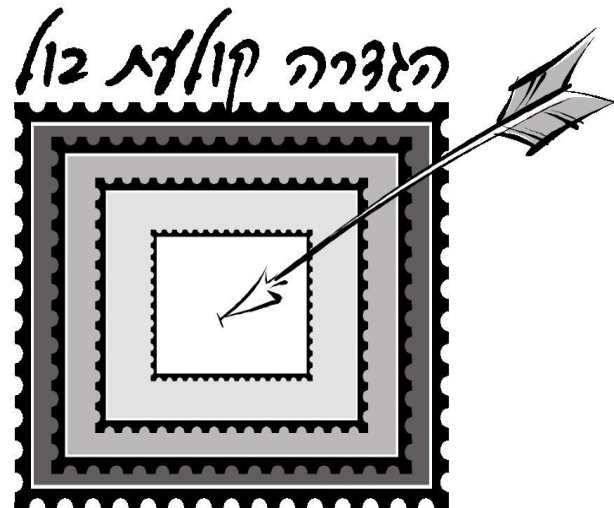
ואת העורכים לצרכי פעילות האגודה בלבד, ולא ייעשה בה כל שימוש אחר. פנו אלינו עוד היום לכתובת noson.ed@gmail.com, וגם אתם תקבלו את נושאונט. נשמח גם לשלוח לכם גליונות קודמים, על פי בקשה.

בול הכנסה

בול הכנסה (באנגלית: Revenue) הוא תווית הנראית כבול, אך מטרתו אינה גביית תשלום עבור שירותי הדואר, אלא גביית כספי מיסים והיטלים שונים לטובת הקופה הציבורית. בולי הכנסה מונפקים לרוב על ידי מדינה, אך לעיתים גם על ידי גופי ממשל אחרים, כגון עיר.

ישנם מספר שימושים לבולי הכנסה. השימוש הנפוץ ביותר הוא על גבי מסמכים כגון חוזים או צוואות. במקרה כזה נועד ביול המסמך לתת לו תוקף משפטי.

בארצות הברית ובקנדה נדרשים ציידים לבייל בכל שנה את רישיון הצייד שלהם, ולחתום על גביו בחתימתם האישית. רישיון הצייד מאפשר ציד של ברווזים, אווזים ועופות מים נודדים אחרים, ולכן בולים אלו מכונים "בולי ברווזים". לעיתים קרובות עיצובם של הבולים הינו בהתאם, ועל גביהם מתנוססים ברווזים, עופות מים אחרים ועופות בכלל. בולי הברווזים הונפקו לראשונה על ידי ארצות הברית בשנת 1934 ובקנדה בשנת 1985.

בול הכנסה מהעיר קטניה בסיציליה

בולי ברווזים מארצות הברית (ימין) ומקנדה (שמאל).

מאחר ובולי הכנסה אינם משמשים לצרכי הדואר הם אינם פריט בולאי, ואין לכלול אותם בתצוגה תחרותית. יוצאים מכלל זה הם הבולים אשר משמשים למטרה הכפולה – הן לדואר והן להכנסה. על בולים אלו יופיעו בדרך כלל המילים "דואר" ו"הכנסה".

חפשו אותנו!

איל"ת גם ב -

משחקי קופסא

בגליון הקודם של נושאן הצגנו את הקופסא הנראית להלן, ושאלנו האם היא חומר בולאי הראוי להכלל בתצוגה תימאטית. **מנחם לדור** השיב בשלילה, בנימוק

שלצורך משלוח הקופסא יש להדביק עליה בולים. לפיכך הקופסא דומה לאיור הצד במעטפת יום ראשון (אותו אסור להציג) ולא לאיור הצד בדבר בולים, המותר בתצוגה.

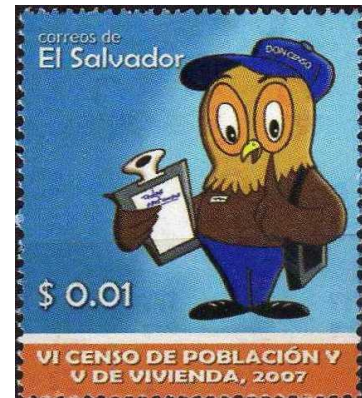

חברנו **ד"ר הדי פייבל** חולק על דעה זו, ומצביע על הכיתוב flat rate המתנוסס על גבי הקופסא. דברי ההסבר באתר האינטרנט של הדואר האמריקאי מחדדים את הנקודה: השימוש בקופסא זו מאפשר לשולח להנות ממחיר אחיד, **ללא קשר למשקל** החבילה אותה הוא שולח. התעריף האחיד, אגב, מוגבל למשלוח בתוך ארצות הברית בלבד. הנקודה המכרעת היא, שלשימוש בקופסא יש השפעה על התעריף. אם נשלח אותה חבילה בקופסא אחרת נאלץ לשלם מחיר גבוה יותר. השפעה זו על התעריף הופכת את הקופסא לחומר ראוי לתצוגה. למעשה, מציג שיעשה שימוש בקופסא מעין זו יוכל גם להפגין ידע בולאי ולהרחיב את מגוון הפריטים הכלולים בתצוגה שלו. לנוכח המידע החדש מנחם לדור מצטרף לדעתו של ד"ר פייבל.

ראוי לציין, כי לדואר האמריקאי יש מספר עיצובים נוספים, הן לקופסאות והן למעטפות הנהנות מתעריף אחיד, ובהם נראים איש שלג, מחליקיים להחלקה על הקרח, נר דולק ועוד. כדאי לגלוש לאתר האינטרנט של הדואר האמריקאי: אולי תמצאו שם משהו המתאים לנושא האיסוף שלכם?

חידה בולאית

הפעם אנו מציגים בפניכם חידה קשה במיוחד: לפניכם חמישה בולים ממדינות שונות בעולם. מה המכנה המשותף לבולים אלו? כדי להקל עליכם את המשימה נרמז, כי המכנה המשותף אינו בנושא ההנפקה, אך קשור לנושא המרכזי של חוברת זו.

תשובות יש לשלוח למערכת נושאון בדואר אלקטרוני noson.ed@gmail.com או בדואר רגיל לנושאון, בית יואל, נמל תל אביב 40, תל אביב 63506. בין הפותרים נכונה יוגרל פרס מתנת איל"ת. תאריך אחרון לקבלת תשובות לחידה - 1.3.2017. תשובות שיתקבלו לאחר תאריך זה לא ישתתפו בהגרלת הפרסים.